

ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ ПРИ ВІДТВОРЕННІ КАРТИНИ СВІТУ РОМАНУ-АНТИУТОПІЇ

На початку ХХ століття під впливом суспільно-політичних, економічних та культурних потрясінь відбувається формування роману-антиутопії – цікавого синтетичного жанру, який змальовує деспотичний світ майбутнього, де відображаються негативні наслідки людської діяльності й нищівні результати функціонування суспільно-політичних режимів. Попри численні літературознавчі дослідження жанрово-стильових та індивідуально-авторських особливостей романів-антиутопій, поза увагою дослідників залишається їх висвітлення у перекладознавчому ракурсі. *Актуальність* цього дослідження зумовлена відсутністю системного аналізу застосування перекладацьких стратегій у перекладах українською мовою романів-антиутопій ХХ століття, зокрема відомого роману *"Brave New World"* (*"Прекрасний новий світ"*) Олдоса Гакслі (1932) у перекладі Сергія Маренка (1994).

Після публікації першого глобального роману-антиутопії *"Мы"* (*"Ми"*) Євгенія Замятіна (1921), ідеєю створення антиутопічної художньої картини вигаданого світу надихнулись Олдос Гакслі та Джордж Орвелл, які написанням романів *"Brave New World"* (*"Прекрасний новий світ"*) і *"Nineteen Eighty Four"* (*"1984"*) продовжили традицію Є. Замятіна і затвердили канони традиційного антиутопічного жанру. З перекладознавчої позиції видається неможливим проігнорувати той факт, що роман *"Ми"* Є. Замятіна спершу був опублікований у Сполучених Штатах Америки (1924), і лише у 1988 році вийшов у друці в Радянському Союзі, де й був створений, а переклад роману О. Гакслі українською мовою, який був написаний ще у 1932 році, світ взагалі побачив лише у 1994 році. Зважаючи на те, що до початку 90-х років ХХ ст. поширення антиутопічних ідей було заборонене цензурою й заперечуване авторитарними лідерами, аналіз особливостей жанру лише віднедавна привертає увагу дослідників, а у межах перекладознавчих розвідок тим паче є як ніколи актуальним.

Роман-антиутопія *"Brave New World"* (*"Прекрасний новий світ"*) Олдоса Гакслі (1932) змальовує Світову Державу далекого майбутнього на 632 році ери стабільності, у якому відлік часу ведеться не від народження Христа, а від створення Фордом – богоподібною істотою - "прекрасного нового світу", в якому кожна штучно вирощена задля спільного блага людина має своє місце і відчувається щасливою. Невипадково прізвище "Форд" співзвучне із прізвищем засновника психоаналізу Зигмунда Фрейда:

"Our Ford - or Our Freud, as, for some inscrutable reason, he chose to call himself whenever he spoke of psychological matters – Our Freud had been the first to reveal the appalling dangers of family life."

"Наш Форд, або наш Фрейд, як він з якоїсь невідомої причини волів себе називати, коли говорив про психологічні справи, Господь Фрейд був перший, хто відкрив жахливу небезпеку сімейного життя."

Аналізуючи переклад С. Маренка, звертаємо увагу на те, що при передачі антропоніма *Freud* перекладач застосував прийом транслітерації і передав його як *Фрейд*, що є традиційно закріпленим у фонових знаннях українського читача. На наш погляд, з огляду на те, що прізвище *Freud* транскрибується з німецької мови українською як *Фройд*, доречніше було б застосувати транскрибування, що перегукувалось би із прізвищем *Форд*. Тобто, у цьому випадку перекладач застосовує стратегію доместикації.

Оскільки ім'я Фрейда асоціюється із психологічним аналізом, О. Гакслі не полишає цієї теми і вводить до свого роману принцип *гіпнопедії*, або навчання уві сні (*hypnopaedia / sleep-teaching*), суть якого полягає у психологічному нав'юванні ембріонам певних рефлексів та інстинктів. Роман нараховує близько 12 таких гіпнопедичних приказок (або сугестій), які носять у тексті оригіналу фразеологічний характер:

"Never put off till tomorrow the fun you can have today", she said gravely.

"Ніколи не відкладай на завтра те, чим можеш насолодитися сьогодні", - поважно вимовила вона.

Перекладач відтворює гіпнопедичну приказку, яка є алюзією на англійське прислів'я *"Never put off till tomorrow what can be done today"*, українським еквівалентом *"Ніколи не відкладай на завтра те, що можеш зробити сьогодні"*, що теж свідчить про застосування доместикації.

Велика кількість гіпнопедичних сугестій у романі стосуються соми – наркотика, за допомогою якого Світова Держава контролює дорослих ембріонів – альф, бет, дельт та епсилонів. Під впливом нав'ювань уві сні, вони приймають наркотик, вважаючи, що він дарує їм щастя та дозволяє розслабитися у вільний час:

"A gramme in time saves nine", said Lenina, producing a bright treasure of sleep-taught wisdom.

Сугестія, в основі якої лежить англійське прислів'я *"A stitch in time saves nine"*, нав'ює ембріонам ідею, що у будь-якій проблемній ситуації декілька таблеток соми полегшать їм життя. Чим більше таблеток соми прийме людина, тим довше вона перебуватиме у "сомовідпустці" – стані, подібному до нірвани. Зважаючи на те, що український аналог прислів'я *"Дорога ложка до обіду"* у цьому випадку буде недоречним і незрозумілим реципієнту, перекладач намагається якнайближче передати значення цієї приказки:

"Вчасно прийнятий грам заощаджує дев'ять", - показала Леніна свої світлі скарби премудрості, завченої у сні.

Стратегія одомашнення також застосовується Сергієм Маренко при перекладі посад осіб, які контролюють процес вирощування ембріонів:

"Controller! What an unexpected pleasure! Boys, what are you thinking of? This is the Controller; this is his fordship, Mustapha Mond."

"- Головний Контролер! Що за приємна несподіванка! Хлопці, уявіть собі! Це ж Головоконтр - його фордність Мустафа Монд!"

У період існування Радянського Союзу лексичні одиниці, утворені шляхом осново- або словоскладання (на кшталт *головконтр*), були досить широко вживаними, що вплинуло на підбір перекладачем відповідника до (*World*) *Controller*, і, безперечно, буде зрозумілим для українських читачів. З точки зору перекладу не може не зацікавити звертання *his fordship*, яке перекладач досить вдало передає як *його фордність (фордейство)*.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновки, що при перекладі роману-антиутопії "*Brave New World*" ("*Прекрасний новий світ*") Олдоса Гакслі (1932) перекладач Сергій Маренко вдало зумів відтворити антиутопічну картину світу майбутнього на художньому і, зокрема, мовному рівнях, обираючи переважно стратегію одомашнення (доместикації). Перспектива дослідження у цьому руслі передбачає розгляд романів-антиутопій XX-XXI століття та визначення особливостей застосування перекладацьких стратегій у перекладах українською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гакслі О. Прекрасний новий світ [Електронний ресурс] / Олдос Гакслі. – 1932. – Режим доступу: <http://coollib.net/b/245719/read#t1>
2. A. Brave New World [Text] / Aldous Huxley. – New York: Harper Trophy, 2006. – 259p.